

FOC ȘI PRAF

Pe prispa aurită ședeam...

Pentru sora mea, Șura

*Pe prispa aurită ședeau
Țar, țarevici, rege, prinț,
Cizmar, croitor.
Tu cine ești?
Zi repede, nu pregeta.*

Poezie de numărat pentru copii

La început a fost grădina. Copilăria era o grădină – fără sfârșit ori limite, fără granițe ori garduri, cu zgomote și foșnituri, cu soare auriu și nuanțe de verde pal, groasă de o mie de straturi, de la buruieni până la coroana pinilor. Spre sud se găsea fântâna cu broaște, spre nord, trandafirii albi și ciupercile, spre vest, rugii de zmeură plini de țânțari, la est, tufele de afine, viespile, stânca, lacul. Copiii povesteau cum, într-o dimineață devreme, văzuseră un bărbat *gol-pușcă* pe malul lacului.

– Pe cuvânt de onoare. Să nu-i spui Mamei. Știi cine era?

– Nu se poate.

– Pe cuvânt, el era. Credea că e singur. Noi ne ascundeam în boschete.

– Ce-ați văzut?

– *Tooot.*

Ei bine, acela a fost noroc chior. Așa ceva se întâmplă numai o dată la o sută de ani. Fiindcă singurul bărbat despuiat disponibil, anume cel din manualul de anatomie, nici nu există cu adevărat. Dând dovadă de curtoazie față de lecția de anatomie a unor elevi de-a opta, tipul își dăduse jos pielea ca să se înfățișeze în toată splendoarea sa nerușinată, cărnosă și roșie, și să se laude cu mușchii săi clavicularo-sterno-sfârculieni (toate sunt cuvinte vulgare!). Când vom ajunge și noi – într-o sută de ani – în clasa a opta, tipul va face la fel și pentru noi.

Bătrâna Ana Ilinicina își hrănește pisica tigrată, pe nume Memeka, cu carne roșie, care seamănă cu cea a tipului. Memeka s-a născut după război și nu are pic de respect pentru mâncare. Cu gheruțele împlântate în scoarța pinului, mult deasupra pământului, Memeka a încremenit într-o disperare paralizantă.

– Memeka, hai la carne, carne!

Bătrâna agită farfurioara cu fripturi și o ridică tot mai mult, ca pisica să vadă mai bine.

– Uită-te și tu ce cărniță ți-am adus!

Pisica și bătrâna se privesc cu jale.

„Dă-o dracului de carne“, se gândește Memeka.

– Cărniță, Memeka, uite! spune bătrâna.

Sub desigurul sufocant al tufei de liliac persan roșu, pisica sfârtecă vrăbii. Am găsit o vrăbie lăsată așa. Cineva îi scalpase capul ca de jucărie. Mai rămăsese doar un craniu descărnat și fragil ca o agrișă – un chip de vrăbie martirizată. I-am făcut o pălărieuță din resturi de dantelă, apoi un liņțoliu mic, și la urmă am îngropat-o într-o cutie de bomboane de ciocolată. Viața nu se sfârșește. Numai păsările mor.

Patru izbe lipsite de griji nu aveau garduri – mergeai pe oriunde te purtau picioarele. Cea de-a cincea era însă proprietate privată. Structura din bușteni negri se întindea pe lateral de sub încrângătura umedă a arșarilor și zadei și se înălța tot mai strălucitoare, cu tot mai multe ferestre, subțiuindu-se în prispe înSORITE, îndepărtând tufele de condurul-doamnei, înghiontind liliacul și evitând pinii vechi de un secol, apoi o lua răsând zglobie spre partea dinspre miazăzi și traversa panta dulce și netedă, împresurată cu căpșuni și dalii, *jos-jos-jos*, acolo unde aerul cald tremura și razele soarelui se spărgeau pe capacele deschise de sticlă ale cutiilor magice, pline cu castraveciori ascunși în rozetele florilor portocalii.

Pe lângă casă (și ce-o fi fost înăuntru?), după ce a deschis larg toate ferestrele care dădeau spre veranda parfumată de iulie, Veronica Vikentievna, o frumusețe imensă și albă, cântărește căpșunile pentru dulceață și pentru a le vinde vecinilor. Ce voluptuoasă și aurie frumusețe de măr pârghuit! Găini albe se aleargă pe lângă picioarele ei vânjoase, curcanii își ițesc mutrele indecente printre brusturi, iar un cocoș cu pene verzi și roșii ne întrebă, cu capul plecat într-o parte: „Ce vreți voi, fetelor?”

– Am vrea niște căpșuni frumoase!

Frumoasa soție a negustorului umblă cu degetele în sângele fructelor de pădure. Brusturi, cântar, coș.

Țarina, cea mai lacomă dintre femeii!

Cu paharnici ce-i toarnă, din plin,

Vin străin, ce spumește ca marea.

Și pitarii-i îmbie, să-mbuce,

Chipuri coapte în turta cea dulce,

*Iar în juru-i stă straja, cu paza.**

* „Basmul cu pescarul și peștișorul de aur“, *Povești*, A.S. Pușkin, traducere de Adrian Maniu, Editura Ion Creangă, București și editura Malîș, Moscova, 1963, p. 22.

Odată ieșise din hambarul întunecat cu mâinile astfel înroșite și spusese zâmbind:

– Am ucis un vițel...

*Tot oșteni cu baltage pe umăr.**

Vai, hai să fugim de aici, e îngrozitor – o teroare înghețată – hambar, umezeală, moarte...

Iar unchiul Pașa e soțul acestei femei înfricoșătoare. Unchiul Pașa e scund, blajin și ținut sub papuc. Un bătrânel pe la vreo cincizeci de ani. E contabil în Leningrad și trebuie să facă naveta. Se trezește la cinci dimineața și aleargă peste deal și vâlcea ca să prindă trenul spre oraș. Aleargă cale de șapte kilometri, merge nouăzeci de minute cu trenul, zece minute cu tramvaiul, apoi își pune mânecile negre de protecție și se așază pe scaunul de plastic galben. Uși îmbrăcate în mușama, o jumătate de beci afumat, lumini chioare, seifuri, cheltuieli generale, asta-i slujba unchiului Pașa. Iar când ziua zglobie și albastră e pe trecute și peste zgomotele ei se așterne tăcerea, unchiul Pașa urcă scările beciului și fuge înapoi acasă: huruitul postbelic al tramvaielor, stațiile pline de fum la ora de vârf, mirosul de cărbune, gardurile, cerșetorii, coșurile; vântul aleargă hârtii mototolite de-a lungul peronului de-acum gol. Încălțat cu sandale vara și cizme peticite de fetru iarna, unchiul Pașa aleargă către Grădina sa, către Paradisul său, unde seara se lasă dinspre lac, către Casa unde Țarina cea trupeșă și aurie îl așteaptă în patul cu patru picioare de sticlă. Însă noi nu am știut despre picioarele de sticlă până de curând. Între Veronica Vikentievna și Mama exista o vrajbă veche.

Treaba e că Țarina i-a vândut într-o vară Mamei un ou. Condiția de fier era ca oul să fie fiert și mâncat de îndată. Însă Mama cea voioasă și cu capul în nori i-a dat oul proprietăresei

* *Ibidem.*

izbelor. Crima a fost însă descoperită. Consecințele puteau fi monstruoase: proprietăreasa ar fi putut să pună oul sub cloșcă și, din cauza ignoranței ei în ce privește avicultura, ar fi putut face enorma greșală de a incuba o copie fidelă a rasei unice pe care o creștea în curte Veronica Vikentievna. Bine că nu s-a întâmplat așa grozăvie! Oul a fost mâncat! Însă Veronica Vikentievna nu a putut ierta trădarea Mamei. A refuzat să ne mai vândă căpșuni și lapte, iar unchiul Pașa ne zâmbea vinovat când trecea pe lângă noi. Vecinii ăștia s-au izolat apoi cu totul: au întărit gardul de sârmă cu piloni de fier, au presărat sticlă spartă în puncte strategice, au întins sârmă ghimpată și și-au luat un câine galben și înfricoșător. Bineînțeles că toate astea nu erau de ajuns.

La urma urmei, nu putea Mama totuși să sară gardul în toiul nopții, să omoare câinele, să sară peste cioburile de sticlă, apoi, cu burta însângerată și sfâșiată de sârma ghimpată și cu mâinile moi de atâta trudă, să fure vreun răsad din căpșunile acelea rare ca să le amestece cu răsadurile ei nevolnice? Oare nu putea totuși Mama să se tragă pe fund înapoi spre gard, cu ultima fărâmă de putere, gemând și văitându-se, și să-i arunce răsadurile de căpșuni Tatei, care se ascundea în boschete, stând de pază cu ochelarii lucindu-i în lumina lunii ca ochii unui animal de pradă?

Din mai și până în septembrie, Veronica Vikentievna, care suferea de insomnie, ieșea noaptea în grădină, în cămașa ei albă de noapte, și stătea sprijinită în furcă precum un Neptun, ascultând păsările nocturne și mirosind iasomia. Auzul i se ascuțise: Veronica Vikentievna îi auzea pe Mama și pe Tata de la trei sute de metri, în izba lor, cu pătura de păr de cămilă trasă peste capete, cum complotau să-i vină de hac – ar putea să sape un tunel către sera în care plantase ea pătrunjel timpuriu.

Noaptea trecea, iar casa se contura neagră în spatele ei. Undeva, în căldura întunecată, adânc în pântecul casei, pierdut printre plăpumile patului conjugal, unchiul Pașa stătea tăcut ca un șoricel. Mult deasupra capului său plutea tavanul de stejar,

mai sus de atât, mansarda și cuferele pline cu paltoane scumpe și negre care dormitau printre bilele de naftalină și încă și mai sus se găsea podul plin cu furci, grămezi de fân și reviste vechi, apoi mai sus erau acoperișul, hornul și girueta, luna – prin grădină, printre vise, toate acestea înotau, pluteau și-l duceau pe unchiul Pașa spre tărâmurile tinereții lui, tărâmurile speranțelor împlinite, iar Veronica Vikentievna, deja înfrigurată, albă și trupeșă, avea să revină curând și să își lipească tălpile reci de picioarele lui călduțe.

Hei, trezește-te, unchiule Pașa! Veronica va muri în curând.

Iar tu vei rătăci pierdut prin casă, fără vreun gând, apoi te vei îndrepta de spinare, vei înflori și vei privi în jur, îți vei aminti, vei îndepărta amintiri și dorințe, și-o vei aduce – ca să te ajute cu gospodăria – pe sora cea mică a Veronicăi, Margarita, la fel de voluptuoasă, trupeșă, albă și frumoasă. Iar în iunie, ea va râde în fereastra luminată, se va apleca peste butoiul cu apă de ploaie și se va plimba printre arțarii de pe malul lacului însorit.

*Oh, în anii noștri cei din urmă...**

Dar noi nici nu am băgat de seamă, am uitat repede de Veronica, trecuserăm printr-o iarnă, o iarnă întregă, o iarnă cu oreion și pojar, cu inundații și negi, și un pom de Crăciun aprins de zecile de mandarine puse pe crengi, iar părinții îmi făcuseră o haină de blană, pe care doamna din curte mi-a atins-o și a spus: „Muton.“

Iarna, muncitorii lipeau stele aurii de cerul negru și presărau diamante în curțile comunicante din periferia Petrogradului și, cățărându-se pe scări de văzduh înghețat până la ferestrele noastre, ne pregăteau surprizele pentru dimineață: cu pensule fine pictau coada argintie a Păsării de Foc**.

* „Ultima dragoste“, *Versuri*, F.I. Tiutcev, colecția Orfeu, traducere de Teodor Păca, Univers, București, 1977.

** În mitologia rusă, pasăre miraculoasă cu penele strălucitoare ca aurul și ca

Și când tuturor li s-a făcut lehamite de iarnă, lumea a plecat din oraș în camioane, lopătând bordurile subțiri de zăpadă în pasajele subterane protejate de grilaje și împrăștiind prin parcuri un terci negru, parfumat și plin de semințe de flori galbene. Și, pentru câteva zile, parcul a fost roz, pietros și zgomotos.

Și de-acolo, dincolo de orizontul îndepărtat, surâzătoare și tunătoare, fluturându-și steagul pestriț, vara cea verde a venit în fugă, cu furnici și margarete. Unchiul Pașa a scăpat de câinele galben – l-a băgat într-un portbagaj și l-a dat uitării; a început din nou să primească chiriași la etajul al doilea – o femeie brună și stranie și nepoata ei grasă; și a invitat copiii în casă și i-a servit cu dulceață.

Noi ne agățam de gard și ne uitam cum strania bunică deschidea larg geamurile de la etajul al doilea în fiecare oră și cum, iluminată de romburile bălțate ale ferestrelor antice, striga:

– Vrei fursecuriculapte?

– Nu.

– Vrei la oliță?

– Nu?

Săream într-un picior, ne vindecam zgârieturile cu scuipat, îngropam comori, tăiam viermi în două cu foarfeca, ne zgâiam la bătrâna care spăla chiloți roz în apa lacului, ba chiar odată am găsit o fotografie sub bufetul proprietăresei: o familie mirată și clăpăugă, cu subtitlul *Nu ne uita. 1908.*

Hai să mergem la unchiul Pașa. Ia-o tu înainte. Nu, tu. Ai grijă la pervaz. Nu văd pe întuneric. Ține-te de mine. Oare ne va arăta camera? Ne-o va arăta, dar după ce ne servește cu ceai.

argintul și cu privirea sclipitoare asemenea cristalului. La miezul nopții, ea se arată în grădini și pe câmpuri, strălucind ca o mie de stele. Se spune că o singură pană de ale ei poate lumina o cameră întreagă. Pasărea de Foc mânăncă mere de aur, care îi asigură tineretea, frumusețea și nemurirea. Când cântă, îi cad din plisc perle, trilul ei putând să-i însănătoșească pe cei bolnavi și să le redea vederea celor orbi.

Linguri ornamentate, suporturi de cristal ornamentate. Dulceață de cireșe. Prostuța de Margarita râdea în lumina oranj a abajurului. Grăbește-te și bea ceaiul! Unchiul Pașa știe, așteaptă, ține ușa deschisă către grota cu comori a lui Aladdin. Oh, cameră! O, vis al copiilor! Oh, unchiule Pașa, tu ești Solomon! Tu ții în brațele tale puternice Cornul Abundenței. O caravană trasă de cămile a trecut pe-o ață invizibilă prin casa ta și și-a lepădat aici toată încărcătura adusă din Bagdad în lumina amurgului. O cascadă de catifea, pene de struț din dantelă, un duș din porțelan, coloane cu rame aurite, mese prețioase cu picioare îndoite, cutii ferecate de sticlă cu delușoare de catifea pe care se odihnesc pahare fragile de cristal galben împletite cu ciorchini de struguri, unde negrele în fuste aurii se ascund în întuneric, unde ceva se îndoiaie, transparent, argintiu... Uite, un ceas prețios cu cifre străine și brațe ca șerpilor. Și acesta, cu florile de nu-mă-uita. Ah, dar uite, uite acolo! Pe cadranul ceasului se află o odaie de cristal, iar înăuntru se găsește un Cavaler de aur care stă la o masă de aur și ține în mână un sendviș de aur. Și alături de el șade o Domniță care ține în mână un pocal: iar când ceasul bate ora fixă, ea lovește cu pocalul în masă – *șase, șapte, opt*... Crinii sunt geloși și se zgâiesc în fereastră, iar unchiul Pașa se așază la pian și cântă *Sonata Lunii*. Cine ești, unchiule Pașa?

Iată patul cu picioare de sticlă. Semitransparente în lumina apusului, invizibile și puternice, ele ridică mult deasupra solului încârligăturile de dantelă, turnurile babiloniene de perne, parfumul de liliac, luminat de lună, al muzicii divine. Capul nobil și alb al unchiului Pașa se dă pe spate, surâsul de Mona Lisa care apare pe chipul auritei Margarita când își face apariția în prag, tremurul perdelelor de dantelă, adierea liliacului, unduirea daliilor pe coasta dealului aflat aproape de linia orizontului, către lac și razele lunii.

Cântă, cântă, unchiule Pașa! Calif vreme de un ceas, prinț fermecat, tânăr cu ochii-n stele, cine ți-a dat ție puterea asta asupra

noastră? Cine ți-a dat vânturile astea albe pe spinare, cine ți-a cărat capul argintat către cerurile serii, cine te-a încoronat cu trandafiri, cine te-a înconjurat cu vânt lunar?

*Lactee soră luminoasă
Cu apele din Canaan
Și alba carne amoroasă
Înot vom trece fără an
Din tine într-altă nebuloasă.**

Ei bine, ajunge. E vremea să ne întoarcem acasă. Parcă nu-i potrivit să-i spui unchiului Pașa simplul „mulțumesc“. Cu el trebuie să folosești cuvinte mai alese, de pildă: „Suntem recunoscătoare“, „Nu s-a întâmplat nimic vrednic de recunoștință“.

- Ai observat că în casă nu e decât un singur pat?
 - Păi, și Margarita unde doarme, atunci? În pod?
 - Poate. Dar acolo dorm chiriașii.
 - Ei bine, atunci înseamnă că doarme pe prispă, pe o bancă.
 - Ce prostie. Sunt doi străini.
 - Tu ești proastă. Poate sunt amanți.
 - Dar amanții există numai în Franța.
- Are dreptate, așa e. Uitasem.

Viața schimba tot mai repede diapozitivele din proiectorul său magic. Cu ajutorul Mamei, am pătruns în ungherele cu oglinzi ale atelierului adulților, unde croitorul bondoc și chel ne lua stânenitoarele măsurători, mormăind: „Scuzel!“; le invidiam pe fetele cu dresuri de nailon, cu găuri în urechi, desenam în manuale: ochelari pentru Pușkin, mustață lui Maiakovski, un piept mare și alb lui Cehov, care era, de altfel, foarte înzestrat în acest sens. Și eram de îndată recunoscute și primite călduros de nudul răbdător

* *Cântecul celui neubit*, Guillaume Apollinaire, traducere de Șerban Foarță, Editura Universitatea de Vest, Timișoara, 2019.

și anormal din cartea de anatomie, care își oferea cu generozitate măruntaiele numerotate; însă bietul individ nu mai suscita interesul nimănui. Și, privind o singură dată în urmă, am pipăit cu degete incredibile geamul fumuriu din spatele căruia grădina noastră flutura o batistă în semn de adio. Nu aveam să o mai vedem niciodată, însă nu simțeam încă ruptura.

Toamna s-a așternut în casa unchiului Pașa și l-a pocnit în nutră. Toamnă, ce vrei? Stai puțin, glumești? Frunzele au căzut, zilele s-au scurtat, Margarita s-a cocoșat. Găinile albe au murit, curcanul a zburat spre țările calde, câinele cel galben a ieșit din portbagaj și, îmbrățișându-l pe unchiul Pașa, s-a pus pe ascultat cum vântul de miazănoapte șuieră în beznă. Fetelor, cineva, oricine, aduceți-i niște ceai indian unchiului Pașa. Ce-ai mai crescut. Ce-ai mai îmbătrânit, unchiule Pașa. Mâinile tale sunt acoperite de pete, genunchii ți-s gârboviți. De ce horcăi așa? Știu, pot să ghicesc: ziua, vag, iar noaptea, limpede, auzi zăngănitul zăvoarelor de fier. Lanțul se roade.

Pentru ce te agiți? Vrei să-mi arăți comorile tale? Ei bine, fie, am cinci minute pentru tine. A trecut atât de mult de când nu am mai fost aici! Îmbătrânesc. Deci *asta e, asta e* ce ne-a fermecat? Toate nimicurile astea de mâna a doua, noptierele astea cu vopseaua jupuită, picturile astea kitschoase pe mușama, perdelele de brocart, plușurile cu mătasea ponosită, nenorocita de dantelă, falsurile stângace de la iarmaroc, măргеele ieftine? Astea cântau și sclipeau, ardeau și ademeneau? Ce farse răutăcioase mai joci, viață! Țărână, cenușă, putregai. Toate se înalță de pe temelia magică a copilăriei, din profunzimile calde și radioase noi ne ridicăm pumnii înghețați în vântul rece – și, carevasăzică, ce am adus cu noi, în afară de nisip? Însă în urmă cu numai un sfert de veac, unchiul Pașa a întors ceasul de aur cu mâini tremurătoare. Deasupra ceasului, în camera de sticlă, micuții locuitori se adună grămadă – Doamna și Cavalerul, stăpânii Timpului. Doamna lovește masa cu pocalul, iar sunetul ascuțit și răsunător încearcă